

משלהן שלמה

עיונים ושו"ת כפרשה מכות מהרשו של
הגאון הניקא הרב שלמה יהודה שליט"א

פרשת בשלח

אaron יוסף היה הולך מאליו, שנכנס בו רוח חיים

וַיִּסַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ (יג, יט). איתא בגמ' (סוכה כה.) [וכ"ה בספרי (פ' בהעלותך סח)] שנושאי ארונו של יוסף הם היו ה'אֲנָשִׁים טָמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם' (במדבר ט, ו) שטענו 'לָמָּה נִגְרַע' מלהקריב קרבן פסח ככל ישראל, עד שנתחדש למשה דין פסח שני. אמנם איכא לדקדק בלשון הגמ' (סוטה יג.) שכל אותן השנים במדבר היו ארון שכינה וארונו של יוסף 'מהלכים' זה לצד זה, דמשמע שהיה ארון יוסף הולך מאליו [וכ"ה בתוספתא (סוטה ד, ז) ובירושלמי (ברכות פ"ב ה"ג)] ובתנחומא (בשלח ב; נשא ל.) ע"ש]. ואכן כך כתבו הקדמונים (הדר זקנים על אתר; חזקוני ועוד מבעה"ת, בראשית ג, יג) שהיה ארונו נושא את עצמו, כדכתיב (תהלים פ, ב) 'נִהְיָ פְצָאן יוֹסֵף', ולא הוצרך משה לנשאו [וצריך לומר, שהעלה הכתוב על משה שהוא נשאו, מפני שעסק להעלותו מהאור, וסייע בדבר, והשגיח עליו ביותר (סוטה שם, אמרי נועם הקדמון. ועיין מושב זקנים ופני דוד)]. ובתוס' שאנץ (סוטה שם) איתא בשם מדרש, ששמו את עצמות יוסף בתוך עור כבש, ונכנסה באותו עור רוח חיים, והיינו דכתיב 'נִהְיָ פְצָאן יוֹסֵף' [והובא בשיטמ"ק (סוטה שם)]. וכן כתב הרוקח (סידור התפילה ח"ב, עמ' תריא), וביאר, שכשלקח משה עצמות יוסף, נתנו בעור של צאן, ומטרדת הדרך שכחם ונעשו כצאן, והיה מהלך ורועה [וכ"ה בספר קושיות לכן דורו דמהר"ם מרוטנבורג (אות קפ)]. ובהדר זקנים ותוספות השלם ביארו, שדרך משה עצמות יוסף בעור של גדי, וכתב עליו שם המפורש, והיה מהלך בעצמו. [ועוד כתבו, שבארון יוסף היו מונחים עצמות כל השבטים]. וכתב בש"ך עה"ת, שרמז זאת יוסף כשצויה לאחיו 'וְהֶעֱלַתֶם אֶת עֲצָמֹתַי מִזֶּה' (בראשית ג, כה), ולא אמר 'מזה אתכם', כלומר שאינו מטריחם שיעלוהו לארץ ישראל, אלא 'מזה', ממצרים לבד, אבל אחר כך הוא ילך מאליו. [וביאר עוד, דהא דבפסוק דידן נאמר ציווי יוסף בלשון 'מזה אתכם', כי רמז בזה יוסף על עצמות השבטים כמו שפירש"י, כלומר שאמר להם, שאע"פ שעתידים הם למות עד זמן יציאת מצרים, ולא יוכלו לקיים שבועתו בעצמם, אמנם עכ"פ ילכו עצמותיו עם עצמותיהם].

בפי החירות נטלו ישראל רכוש רב שטמן יוסף

וַיָּשְׁבוּ וַיִּחַנּוּ לִפְנֵי פִי הַחִירָת בֵּין מִגְדֵּל בֵּין הַיָּם לִפְנֵי בַעַל צַפֹּן (יד, ב). פירש"י שהוא 'פיתום'. שעליה נאמר (א, יא) 'וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפְרָעָה אֶת פִּתּוֹם וְאֶת רַעַמְסֵס'. ואחז"ל (אונקלוס שם, שמו"ר א, ט) שהם היו 'בתי אוצרות', וכפי שאמרו עוד (מכילתא בשלח, מסכתא דויהיא א; פסיקתא זוטרתי; ילקוט מע"ל שמות יד, ח) שבמקום זה ליד בעל צפון הטמינו המצריים את כל הרכוש שכנס יוסף מכל העולם בשנות הרעב (בראשית מז, יד), והיו שומרים שם כל מצרים את כל רכושם, וגם גדולי המלכות היו טומנים שם קופות מלאות כל טוב. וכשחננו שם עמ"י בצאתם, נטלו כסף וזהב לרוב עד מאד. [וביאר הש"ך עה"ת ש"ע"כ נקרא 'בעל צפון', כי שם צפו יוסף את כל הרכוש. ובילקוט מע"ל (יד, א) ובתפארת יהונתן (על אתר) ביארו, ש"ע"כ נקרא 'בעל צפון', כי שם הוא מקום הזהב, הבא מצפון, וכמ"ש (איוב לז, כב) 'מִצְפּוֹן יִבְרָא הַיָּם'. ואיתא בילקוט ש"פ (בשלח רמז רל) שבביזה זו נתקיים בהם 'וְאָחֲרַי כֵּן יִצְאוּ בְרַכְּשׁ גְּדוֹל' (בראשית טו, יד), וביאר הש"ך עה"ת, שאע"פ שנטלו כל

אחד ביציאתם ממצרים משוי תשעים חמורים לובים כסף וזהב (בכורות ה: תנחומא בשלח כה), לא היה זה אלא בעבור ה'הענקה' שצריך ליתן לעבד בצאתו לחירות, ובערך מה שנטלו בבעל צפון, אינו כלום, וכדעת רב הונא במדרש (ב"ר מד, ה) שכל מקום שנאמר 'אחרי' פירושו 'מופלג', ו'אחר' פירושו סמוך [ודלא כרב יהודה דס"ל להיפך, ע"ש במדרש], וא"כ כל עיקר הבטחה זו לא הוי אלא זמן מה אחר צאתם ממצרים, כלומר כשחננו בפי החירות, ע"ש כל הענין. ובפרשת דרכים (דרך מצרים דרוש ה) כתב ג"כ סברא זו, מדלילה, וביאר שזהו אליבא דהספרי (ראה, קכ), שהובא בפירש"י (דברים טו, ו) דס"ל שמצוות 'הענק תעניק' הוא שיעניק וישנה, כשם שהעניק ושנה הקב"ה לישראל בצאתם ממצרים, אמנם במכילתין (קידושין יז:) לא איכא מאן דדריש הענק ושנה. ע"ש שהאריך ופלפל בענין, והסיק, שביצת יציאת מצרים היתה תשלום שכר עבודתם, כטענת גביהא בן פסיסא (סנהדרין צא.), וביצת פי החירות היתה מצד 'הענקה', והוא הבטחת ה'רכוש גדול' שבא בלשון 'אחרי' ומופלג, ע"ש.

כיצד יכלו ישראל לראות את מצרים אחר שהובטחו שלא לראותם

וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׁפַת הַיָּם (יד, ל). איתא בזוה"ק (בשלח, גג.) ששאל רבי ייסא, כיצד ראו את מצרים מת על שפת הים, הלא כבר הבטיחם משה (שמות יד, יג) שלא יוסיפו לראותם עוד עד עולם. והשיבו רבי יוסי, שכיוון שראו אותם מתים, אין זה נחשב ראיה, אך רבי ייסא לא קיבל תשובה זו, כי לא הובטחו ישראל שלא יוסיפו לראותם חיים, א"כ גם כשראו אותם מתים אינו בגדר ההבטחה, ע"ש מה שתירץ. ובספר רביד הזהב עה"ת (יד, יג) [לרבי ישראל דוב טריוויזש, ראב"ד ווילנא בימי הגר"א], הוציא מזה נפק"מ, כשנשבע או נדר אחד שלא יראה פני פלוני, ומת פלוני, שמותר לראותו כשהוא מת, כשיש צורך, כגון לעדות עגונה, או לענין שירדו בניו לנחלה, וכיוצא בזה. [וציין לתשובת בית יעקב (ס"ו ו) שדן בדברי הגמ' (כתובות פג.) גבי בעל שאמר לאשתו 'דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותייך עד עולם', שאם מתה, הרי זה ירשנה, דכיון דמתה, לאו בעולם היא', ע"ש, וזהו כמו כאן דכתיב 'עד עולם', כי מתים לא נכללו בתבית 'עולם'. ועוד ציין לשו"ת תורת אמת למהר"א ששון (ס"י מח), שהאריך לבאר מהו ההגדרה ד'עד עולם' בסוגיא שם]. וכן כתב בתורה תמימה (שם), ועוד הביא בספרו מקור ברוך (ח"ד, עמ' תקצח) מעשה שהיה, שעפ"ז הורה דודו הנצי"ב מוואלוז'ין להיתר, בשאלה שבאה לפניו במוצ"ש פ' בשלח, ע"ש כל הענין. וציין בזה מו"ר לשו"ת בית דוד לייטר (ס"י פא), שדן גבי מי שנדר שלא לראות 'פני' אחיו, אם הוא מותר לטהרו לאחר מיתה, והביא ראיה מהרמב"ן (דברים כא, טז) שלאחר מיתה אין פני המת בגדר פנים, ושוב תלה זאת במחלוקת דרבי יצחק ורבי חייא בר אבא במדרש (במדבר ב, כו), אי לשון 'על פני' הוא רק מחיים, או גם לאחר מיתה, ע"ש כל הענין. ועוד הביא (שם) מתשובות הגאונים (שערי תשובה ס"ר; הרכבי ס"ל נד) שכתבו להדיא להתיר בכגון דא. וציין עוד מו"ר לדברי המכילתא (בשלח, מס' דויהיא ו) ותרגום יונתן (על אתר), שהיו המצריים על שפת

בשורה משמחת

לבקשת רבים ניתן לשמוע בקו 'שיעורי הניקא'
עובדות והנהגות מחיינו ואורחותיו של מו"ר שליט"א

בשלושה 4 מאת הגאון הרב יחזקאל צמח שליט"א ותלמידיו חכמים נוספים. וכן בשלושה המאזינים שלוחה 6.
כמו כן את השיעורים האחרונים שמסר מו"ר ומאמרי יומי העולים לקו.

מס' הקו 02-5-306-506 האזינו ותחי נפשכם.

הים מתים ולא מתים, וזהו לכאורה דלא כדברי הזוה"ק דהו מתים ממש. ובתרגום ירושלמי (יד, ג) איתא, שהבטחת משה היתה שלא יוסיפו ישראל לראות את מצרים עד עולם בשיעבוד, אבל שלא בשיעבוד יכלו לראותם.

חלק מהניסים הנפלאים שארעו לאבותינו בקריעת ים סוף

א. היה במחנה מצרים חושך אפילה, כהשלמה למכת חושך שהיתה רק ו' ימים (שמו"ר יד, ג). ב. עמוד האש היה זורק על המצרים גחלים של אש, ועמוד הענן היה מוריד עליהם ברד (תרגום יונתן יד, כד), והיתה האש מתלקחת בתוך הברד (רשב"ם שם). ג. היו חיצים מפזרים אותם, וברקים מכנסין אותן, וכך היו במהומה וערבוביא, וניטל שכלם, עד שלא ידעו מה הם עושים (מכילתא בשלח, מס' דויהי ב). ד. פרצה מגפה במחנה מצרים (מכילתא בשלח, מס' דויהי ב), והוכו בסנורים (בעה"ט יד, כא), ואבדו את חוש השמע, הריח והמישוש (ילקוט מע"ל בשלח, עמ' שלח), וחלו בכמה מיני חולאים, כגון שחין וטחורים (ספורנו יד, כד). ה. העבירו את שרו של מצרים בנהר דינור, והיה נדמה למצריים כאילו כל ארצם נשרפת באש (זוה"ק בשלח, מט), וכמו כן ראו עמ"י את שרו של מצרים נופל (תנחומא בשלח ג), וראוהו מת על שפת הים (זוה"ק בשלח, נב); כלומר שראוהו ענק בצורת בעל כנף מוטל מת, כי נעשה מגושם בעל חומר, ומת ממש בחנק בטביעה (מגלה צפונות יד, כז). ו. בשעה שנכנסו לים נעקר הר המוריה ממקומו עם מזבחו ומערכתו דיצחק, כשהוא עקוד, וכאילו אברהם פושט ידו לשוחטו (מכילתא בשלח, מס' דויהי ג). [וביאר מו"ר, שהיה זה כהכנה למתן תורה שניתנה על הר המוריה, כי ממנו נעקר הר סיני, כחלה הנפרשת מעיסה (שוח"ט תהלים סח)]. ז. כל האבות היו באותו מראה על הים (ב"ר צב, ב; זוה"ק בשלח, נג), וכן כל י"ב השבטים (סידור הרוקח עמ' רכב; ר"י אבן שועיב ר"פ בשלח בשם מדרש), וראו זאת עמ"י (סידור הרוקח שם ובעמ' ריג ועוד). ולהבדיל גם מצרים בן חם בא בחיותו, לראות בפורענות זרעו, וראוהו עמ"י (שכל טוב יד, ל), ואף המצריים ראוהו, בכדי שיפול עליהם מורא גדול (ר"ח פלטיאל יד, י). ח. נבקעו כל מימות

שבעולם, אף אלו שבבורות שיחין ומערות, ואפילו מים שבכד וכוס, בצלוחית ובחבית, ואף המים העליונים שברקיע והתחתונים שבתהומות (מכילתא בשלח, מס' דויהי ד). ט. קול קריעת הים נשמע מסוף העולם עד סופו (מכילתא יתרו, מס' דעמלק א), כי נהם הים נהמה גדולה עד ששמעו זאת כל מלכי מזרח ומערב (בעה"ט ט, יח, א). י. המים נקרשו כמו חומה שלש מאות מילין, מימינם ומשמאלם (תרגום יונתן יד, כב), וגבהו אלף ושש מאות מיל, וראו זאת כל בעולם עד שאחזם בהלה אימה ורעדה (מדרש ויושע, ד"ה אמר אויב), ונעשו המים חומות חומות, ובכל חומה מגדל ובו מלאך, ששמרו על ישראל שלא ינזקו (שוח"ט תהלים קיד). יא. העלה הקב"ה לישראל בתוך הים מעיינות מתוקים (מכילתא בשלח, מס' דויהי ד), שנבעו בים סוף דרך נהרות גן עדן, ועימם באו כל מיני אבנים טובות ומרגליות (תרגום יונתן יד, ט), וצמחו שם עצי מאכל וירקות ומגדנות (שמו"ר כא, י). יב. כשנכנסו מצרים לים, היה עמוד הענן יורד ועושה את קרקעית הים כטיט, ועמוד האש מרתיחו, והיו טלפות סוסיהם משתמטות. ונשרפו גלגלי מרכבותיהם עד שנטו לצידן [ואליבא דרבי נחמיה נשברו גלגלי המרכבות מעוצם קולות הרעמים] ולא יכלו לנסוע, ואעפ"כ היו נוסעות ונכנסות ומושכות את הפרידות [שלא כטבע הדברים שהפרידות מושכות את המרכבות], והיה זה בעל כורחן של המצריים, כי היו טעונות כלי כסף וכלי זהב ואבנים טובות ומרגליות, ולא רצו להיכנס עמם לים, אלא שעשה זאת הקב"ה כדי שיטלו ישראל את הבזה (מכילתא בשלח, מס' דויהי ה). יג. בשעה שטבעו, נשארו הסוסים קשורים למרכבות והמרכבות לסוסים, וכך היו עולין למרום ויורדין לתהום, ללא שיפרדו זה מזה (תנחומא בשלח ג), ועלו תהום התחתון יחד עם העליון וכיסו על המצריים, והיו נלחמים בהן בכל מיני פורעניות (שם יד), ועלה תהום התחתון עד לרקיע והקדיר עליהן את המאורות (מכילתא דרשב"י טו, ה). יד. לאחר שנפלטו המצריים ליבשה, פתחה הארץ פיה ובלעה אותם (פדר"א מב). טו. לקח המלאך גבריאל את פרעה לכל אומה ולשון, והיה מודיע להם גבורתו של מקום (ר"ח פלטיאל טו, יא). [וראה עוד בילקוט מע"ל (פ' בשלח פ"ה), שמנה חמשים ניסים שארעו לאבותינו על הים].

אודיע אַמִּוּנַתְךָ בְּפִי

(תהלים פט, ב)

מתוך שיעור יום ה' צו תש"ע

מטרת המכות היתה בכדי שיכנע פרעה, ותתגדל ותתרום אמנותם של ישראל

והענין הוא, שבתחילה היו ישראל שקועים בטומאת העבודה זרה של מצרים שהיו כופרים ואומרים 'פְּחִי וְעֶצְמִי יָדִי עֲשֹׂה לִי אֶת הַחִיל הַזֶּה' (דברים ה, יז), עד שהיכה הקב"ה את מצרים בעשרת המכות שהכניעו את גאונם יותר ויותר, וכפי שיעור הכנעתם כך יצאו ישראל מדרך הכפירה, ונתקרבו יותר ויותר לדרך האמונה בקב"ה. כי רצה הקב"ה שפרעה יכנע ויודה שאין בו שום טוב כלל, ואינו חפץ כלל בטובת ישראל, והשי"ת הוא הכח היחיד בעולמו, המכריחו להוציא את ישראל בעל כרחו, כבהמה הנמשכת אחר בעליה במתג וברסן. כי בכל פעם שרצו המצריים לשלח את ישראל, סברו בדעתם ואמונתם, שבכוחם ובחירתם הם מוציאים את ישראל, ושיש בידם חלק בכך. וע"כ רצה פרעה לשלחם לפי ראות עיניו, וכפי תנאיו, ולא כפי שרצה משה (שמות ט, ט) 'בְּנַעַרְיִנוּ וּבְקִנְיֵנוּ גִלְגָּ' וכו'. וככל שנכנע פרעה לרצונו יתברך, כך נטהרו ישראל מדעותיו וכפירותיו. ושלימות הכנעתו היתה על הים, וע"כ התחילה תורה לספר את כל מאורעות קריעת הים בפסוק 'וַיִּהְיֶה בְּשִׁלַּח פְּרַעֲהָ אֶת הָעָם' (שמות יג, יז), ללמדנו שכל מטרת

ישראל על הים היו תחילה בקטנות אמונה וכשראו את מיתת מצרים זכו לאמונה בשלימות

הנה אחז"ל (זוה"ק תרומה, קע): שכשעמדו ישראל על הים התעורר עליהם הקטרוג ש'הללו והללו עובדי עבודה זרה', כלומר שהיו חסרים באמונה, וכמשאחז"ל (פסחים קיה): שהיו ישראל שבאותו הדור קטני אמונה, אפילו לאחר שעברו את הים, וכדכתיב (תהלים קו, ז) 'אַבֹּתֵינוּ בְּמִצְרַיִם לֹא הִשְׁפִּילוּ נַפְלְאוֹתֶיךָ, לֹא זָכְרוּ אֶת רֹב חַסְדֶּיךָ, וַיִּמְרוּ עַל יַם בְּיַם סוּף', כי חששו שמא יעלו המצריים מצד אחר. אמנם לאחר שפלט הים את המצריים ליבשה, נאמר (שמות יד, ל-לא) 'וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שַׁפְּתַי הַיָּם. וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם, וַיִּירָא הָעָם אֶת ה', וַיִּאֱמִינוּ בַּה' וּבַמִּשְׁחָה עֲבָדוּ, כלומר שבאותה שעה נתעלתה מדרגת אמונתם ונהיתה מוחשית וברורה כראיה גמורה, שזהו מדרגה גדולה מאד, עד שפצחו פיהם בשירה ושבח לפני חי העולמים, וחזו כולם לנבואה ולראות מחזות א-להים אפילו יותר מיחזקאל, כמשאחז"ל (מכילתא בשלח, מס' דשירה ג).

קריעת הים היתה מפני שפרעה עדיין חשב שהוא המשלח את העם, שזוהו אשר גרם גם לישראל לטעות בכפירותיו. אמנם אחר שראו את מצרים מת על שפת הים, וראו את עוצם יד השי"ת אשר הכניע את מצרים ודעותיהם בתכלית, זכו לאמונה שלימה ומוחשית.

ב' דרגות באמונה, יראה ואהבה,

המתגלים בדיבור התפילה ובשבח והלל לפניו יתברך

וכאשר זכו לשלימות האמונה, פצחו בשירות ותשבחות כלפי שמיא, כי כל גילוי האמונה הוא ע"י הפה. והנה יש בזה ב' מדרגות, האמונה הבאה ע"י שמישיג את מידת היראה מלפניו יתברך, והאמונה הבאה ע"י שמישיג את מידת האהבה אליו יתברך. שבתחילה זוכה האדם להאמין בהשגחתו יתברך בפרטי פרטיות, וזהו מצד מדרגת היראה, אבל אח"כ זוכה להשיג את האמונה בשלימות גדולה יותר, שמאמין בעוצם רחמי ה' עליו, וזהו מצד מדרגת האהבה. והנה גילוי מדרגת היראה בדיבור היא, שזוכה להתפלל לפניו יתברך על כל דבר וענין, שבוה מגלה את השגחתו יתברך הפרטית על כל מעשיו ועניניו. וגילוי הדיבור של מדרגת האמונה השלמה, שמצד האהבה, היא כאשר בא על ידה להלל ולשבח את השי"ת. וב' מדרגות אלו היו גם במצרים, שכאשר גילה הקב"ה את עוצם תוקפו במכות מצרים, ובפרט במכת בכורות, זכו ישראל לגלות את מדרגת האמונה בהשגחת ה' כל כל ברואיו, וזכו להתפלל לפניו, אבל על הים זכו לגלות את מדרגת האמונה ברחמי יתברך העצומים, ואז זכו לשיר ולשבח לקב"ה.

עיקר האמונה, שיתבונן על כל עניניו,

בעשה טוב וסור מרע, שהוא מעוצם רחמי יתברך

ומדרגה זו היא עיקר האמונה, שיאמין האדם ברחמי ה' עליו בכל דרגה שהיא, הן כאשר נמצא בדרגה גבוהה וחיי מלאים במע"ט, והן כאשר אינו זוכה לזה אלא שאינו עושה רע, גם בזה צריך שיאמין שזוהו מרוב רחמי יתברך עליו. דהנה דרך הרשעים היא, שתמיד מחשיבים עצמם כאילו הם פועלים הכל, ובוה מכחישים הם את הרחמים.

ע"י ב' מדרגות האמונה מייחד שם הוי"ה ואדנו"ת,

והם יחודא תתאה ויחודא עילאה

וע"י שזוכה לב' מדרגות אמונה אלו, זוכה לייחד שמות הוי"ה אדנו"ת, כי האמונה בהשגחתו יתברך היא כנגד שם אדנו"ת, והאמונה ברחמי יתברך היא כנגד שם הוי"ה, וכשמאמין שכל השגחתו יתברך היא ברחמים, הוא יחוד הוי"ה אדנו"ת. ויחוד זה הוא אף בכל מדרגה בפרטות, שכאשר זוכה להשיג את האמונה בליבו, זהו כנגד שם הוי"ה שהוא כנגד הלב וכאשר מגלה את האמונה בפה, זהו כנגד שם אדנו"ת, שהיא כנגד הפה כמבואר כל זה בקב הישר (פ"ה). וכאשר נסתרת ממנו האמונה בהשגחתו יתברך ברוב מצוקות העתים, עצתו היא שירבה לדבר דיבורי אמונה בפיו, ובוה יעורר את ליבו אל האמונה, וזהו יחודא תתאה, כי גילוי אמונה זו נעשית מהתעוררות מלמטה. אמנם כאשר עוסק בהתבוננות ודעת לגלות את עוצם רחמי ה' יתברך על כל הברואים, ובכך מתעורר ליבו בהתפעלות עד שמרגן ומשבח את הקב"ה, זהו יחודא עילאה, שהתעוררות אמונה זו באה מלמעלה.

ב' מדרגות האמונה, וכן השגת האמונה בלב,

וגילוייה בפה, הם כנגד משה ואהרן

ובשעבוד מצרים היתה האמונה נסתרת מישראל, והיתה תלויה כל גאולתם במשה ואהרן, וכמו שכפל ושנה הכתוב בתחילת סיפור יציאת מצרים (שמות ו, כו-כו) 'הוא אֶהְרֵן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר ה' לָהֶם

וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֲנִי יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָץ מִצְרַיִם וגו', הוא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן'. כי האמונה גנוזה אצל משה ואהרן, משום שהתייגעו להשיגה במסירות נפש, כדי לפרסם שם הקב"ה בעולם, לכן זכו לקבלה, ויכלו להורישו לכל ישראל. ומשה השיג את האמונה ברחמים בשלמות, והיה מעבירה לישראל ע"י אהרן. ומשה עורר את בני ישראל במצרים להאמין בתשועת ה', וזהו כנגד גילוי האמונה בלב, שהוא כנגד שם הוי"ה, ואהרן תיקן וגילה את כח הדיבור, והוא מה שכתוב (שמות ד, טז) 'הוא הִנֵּה לְךָ לְפָה', וזהו כנגד גילוי האמונה בפה, כנגד שם אדנו"ת.

עיקר התעוררות האמונה נעשית ע"י הפה שהוא מעורר את הלב

והנה היה משה נסתר מבני ישראל ברוב הזמן שהיה ספון באהל (ספר המספיק פרק ההתבודדות; נחלת דוד אופנהיים, פ' תצוה, עמ' לט, ע"ש), וכמו הלב שנסתר מעין האדם, וכן הוא בענין האמונה, שהיא נסתרת מן האדם ברוב הזמנים. אמנם אהרן היה סמוך אצלם תמיד, וכמו פה האדם הנמצא ברשותו יותר, וקרוב הוא יותר להוציא דיבור מפיו. וכן הוא בענין האמונה, שתמיד יכול האדם לדבר דיבורי אמונה, אף כאשר נסתרת ממנו האמונה. וכל מה שעובר האדם, שהוא ענין מצרים (ב"ר טז, ד; תורה אור פ' וארא, נז ע"א), הוא כדי להרחיקו מהפה, כלומר למונעו שלא ישתמש בכח הדיבור העצום, שהוא הכח והכלי שהקב"ה נתן לנו שעל ידו יוכל כל אדם לצאת מכל הכפירות שהשתרשו בליבו. לכן כדי לזכות לאמונה צריך להשתמש בכח העצום של הדיבור, כמ"ש (תהלים פט, ב) 'אֲדֹכֵּי אַמְוִינָתָךְ פִּי', וע"י הדיבור יתעורר הלב לאמונה, וזהו יחודא תתאה. והוא כנגד אהרן, כי תחילתה היא בפה, וע"י זוכה לראות כיצד הקב"ה משגיח עליו בכל דבר וענין.

יחודא תתאה יותר נגלית לברואים משא"כ יחודא עילאה

ומדרגה זו יכולה יותר להתגלות לברואים, וכענין אהרן שהוא כנגד הפה הגלוי, אמנם מדרגת האמונה ברחמי ה', נמצאת בהסתרה, וצריך זכות לגלותה. וע"כ נעלם שמו של משה מההגדה (עי' חת"ס פסחים ט:), כי הדעת של האמונה שבבחינתו, נעלמת, אבל ע"י שמקיים 'וְהִתְדַבֵּר לְבִנְיָךְ' (שמות יג, ח), ואומר ההגדה בפה, שזוהו כנגד אהרן, מתגלית מדרגה זו מהסתרתה, וזוכים לגלותה. ולכן נקרא 'פסח', מלשון 'פה סח' כמובא בדברי רבנו האריז"ל בשע"כ (דרושי פסח ג, עמ' קנה), ובפע"ח (חג המצות א, עמ' תצו). [וע"כ נהגים להסתר את חצי המצה שכנגד הוי"ו (שע"כ דרושי פסח ה, עמ' קסג; דרושי ו, עמ' קסט; פע"ח חג המצות ז, עמ' תקו), שהיא כנגד משה כידוע (וה"ק בראשית, כה), ומשאירים על השולחן את החצי שכנגד דל"ת, שהיא כנגד המלכות והפה (שע"כ ופע"ח שם), וכנגד ההגדה (עי' שע"כ ופע"ח שם). ולאחר שמגידים את האמונה בהשי"ת, ומתגלית דעת האמונה השלימה, מוציאים את הוי"ו בעבור אכילת האפיקומן (שע"כ ופע"ח שם), כי באכילתה זוכים להשיג את דעת האמונה בשלימות (וה"ק תצוה, קפג. כתב סופר, דרוש לשב"ג, עמ' פח).] כי מתוך יחודא תתאה יגיע ליחודא עילאה, שכשיעורר ליבו בדיבורי פיו, ויראה כיצד משגיח עליו הקב"ה בכל ענין, יתעורר להתבונן ברחמי יתברך העצומים עליו, ואז יזכה להשגת האמונה בשלימות, במדרגת 'עֵינַי בְּעֵינַי', שהיא ע"י משה, וכמ"ש 'וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה וגו' וַיֵּאמְרוּ בְּה' וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוּ'.

מדרגת האמונה ברחמי ה' נעלמת,

ומדרגת האמונה בהשגחת ה', גלויה יותר

וזוהו שכתוב (שמות יד, ט) 'פָּרְעֹה הִקְרִיב', שכשהיו ישראל במצוקה גדולה ולא הייתה אצלם האמונה בגילוי, צעקו לה', כמ"ש (שמות יד, ט) 'וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'', ואז 'פָּרְעֹה הִקְרִיב', שהקריב את ישראל לאביהם שבשמים (שמו"ד כא, ה; זוה"ק בשלח מז, א), כלומר שקירב את היחוד בין הפה לאמונה, בין ההסתרה אל הגילוי, שהוא יחודא תתאה. ולאחר שהשיגו את שלימות האמונה על הים, אמרו שירה תיכף, כמ"ש

להצלחה בכל הענינים

להרב שלום בן מלכה והרב משה חיים בן חסיה.

לזיווג הגון נתנאל בן סיגל ולהצלחת שיש איטליאנו רח' לחי 11 ב"ב

וְיִאֲמִינוּ בָּהּ וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוּ וְנִסְמַךְ תִּיכַף אֶזְרֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂרָאֵל, וְזוֹהוּ יְחֻדָּא עֵילָאָה.

כח האמונה המתגלית בעת ההסתרה נמשכת מגילוי האמונה העליונה שהיא כנגד מדרגת משה

וב' יחודים אלו משלימים זה את זה, שכאשר רואה האדם שנעלמת ונסתרת ממנו האמונה, צריך הוא לדבר מכל דעת האמונה המסורה מדור לדור ומקובלת בידו מאבותיו ורבותיו, כמ"ש (ישעיה לח, יט) 'אָב לְבָנִים יוֹדִיעַ אֶל אֲמֹתָהּ, וכמשאחז"ל (שבת צז). שישאל מאמינים בני מאמינים, וכן יוסיף וידבר ממה שלמד בענין האמונה, וכשיעשה כן באמונת חכמים על דעתו של משה רבנו שידע מגדולת רחמי ה', ע"ז נמשכת לו הארה ממדרגת האמונה בהשגה מוחשית, כפי שרואה בעיניו ממש, ויתעורר ליבו אל האמונה.

האמונה המסורה מדור לדור היא כנגד תש"י והאמונה שיוכו לעתיד כנגד תש"ר

וזהו כנגד תפילין של יד ותפילין של ראש, שתפילין של יד כנגד האמונה המקובלת מדור לדור, וזהו כנגד האמונה שבהסתר, כי במדרגה זו אינו יכול לבוא לידי גילוי ויחוד עם הפה בתפילה והודיה, אלא לעיתים רחוקות, וזהו כתפילין של יד שהם בהצנע (שעה"כ תפילין ה, עמ' סז; פ"ח תפילין י, עמ' צד), כמשאחז"ל (מנחות לז): שנאמר בהם 'לך לאות', ולא לאחרים לאות. כלומר שאכן הוא יזכה להאמין בהשגחתו יתברך, ויזכה גם להתפלל, אך אינו במדרגה של אמונה כמו שרואה הדבר בעיניו, ולכן אינו מחבר ומייחד את הלב עם הפה בשעת דיבורי התפילה. אבל תפילין של ראש הם כנגד מדרגת האמונה שבהשגה מוחשית, שהוא גילוי האמונה בגאון ובתפארת, שיוכו לה לעתיד לבוא בשלימות, כמ"ש (ישעיה נב, ח) 'כִּי עֵין פִּעֵן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן, כי ע"י ששיגו את גילוי האמונה בתורה ובדרך ה' ב"ה כמו שרואה הדבר בעיניו ממש, יקיימו את התורה ביד רמה ובריש גלי, ויתפארו בה לעין כל, שהוא ענין תפילין של ראש שנאמר בהם (דברים כח, י) 'וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךָ' כמשאחז"ל (מנחות לה).

כדי להגיע להשיג האמונה, צריך לאור עליון שישבר את הלבוש המונע מהאדם את השגתה

וכל מה שאין האמונה המורשת בכל אחד ואחד מישאל יוצאת מהעלם אל הגילוי בתורה ותפילה, הוא מפני שכל מדרגתה היא בענין השגחת השי"ת, אבל העיקר הוא לעורר את תוקף האמונה ברחמי יתברך העצומים, שהיא מדרגה עליונה. אלא שיש לאדם מסך חוצץ בינו לאמונה גדולה זו, מפני שכאשר פוגם ח"ו במחשבה, נמשך על מחשבתו לבוש המונע ממנו את הדבקות באמונה זו במחשבה, וע"י שפוגם ח"ו ב'דיבור', נמשך לבוש טמא על דיבורו, המונע ממנו להוציא את כל ליבו לפני השי"ת, וע"י שפוגם ח"ו במעשה, נמשך לבוש טמא המעכב את האדם מלעשות מכה האמונה מצוות ומעשים טובים. ולכן אין האדם יכול להוציא עצמו מהמקום שנסקע בו, והוא צריך לאור עליון שישבר הלבוש הטמא מעליו, ויוציאו לחירות, שיוכל לשוב ולדבוק באמונה בהשי"ת.

כדי לגאול את ישראל, שלח הקב"ה את משה לתקן את דעת האמונה ואת אהרן שיתקן את ענין הדיבור

וכשהיו בני ישראל במצרים היו משוקעים בג' לבושים טמאים אלו, על מחשבתם דיבורם ומעשיהם, וכדי להוציאם ממצרים שלח הקב"ה את משה אהרן והמטה. 'משה' תיקן ושיבר מעל ישראל את הלבוש הטמא שהיה מונע את האמונה במחשבה, כמ"ש (שמות ג, יד) 'אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה', ששם זה הוא כנגד המחשבה (זוה"ק רע"מ פנחס, רכט). ו'אהרן' תיקן את ענין הדיבור, כמ"ש (שמות ד, טז) 'הוּא יְהִי לָךְ לְפָה', כלומר שתוכל האמונה להתגלות ע"י הפה, שזהו יחוד הרחמים ושם אה"ה, עם הפה, כמ"ש (שמות ד, טז) 'וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְעִם פִּיהוּ'. וענין המטה היה בכדי לתקן את פגם המעשה, כמ"ש (שמות ד, יז) 'אֶת הַמִּטָּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בוֹ אֶת הָאֹתוֹת, שהם ענין המעשה.

שמואל הוא כנגד יחוד משה ואהרן

נמצא שמשה הוא דעת האמונה, ואהרן הוא גילוי האמונה בפה. והנה חנה בתפילתה שהיתה מתוך ליבה, כמ"ש (שמואל א, א, יג) 'תְּחַנֶּה הִיא מִדְּבַרְתָּ עַל לִפְהָ, שייחודה את הדיבור עם הלב, זכתה בזה להמשיך את נשמת שמואל לעולם, שהוא יחוד משה ואהרן, כמשאחז"ל (תענית ה: ב"ר יח, ח; תנחומא צו יג) שהיה שמואל שקול כמשה ואהרן. ושמואל מסר זאת לדוד (עי' הקד' הרמב"ם ליד החזקה), שהיה שלם בענין יחוד האמונה עם הפה, בשבח והודיה ובשירות ותשבחות לקב"ה.

גילוי האמונה ע"י הפה הוא יחוד ירושלים עם המלכות

וגילוי האמונה ע"י הפה הוא יחוד ירושלים עם המלכות, כי האמונה היא בלב האדם, שהוא כנגד ירושלים (זוה"ק שלח, קסא: תיק"ז תיקון כא, מט:), והפה הוא המלכות (הקד' תיק"ו, יז), שעל ידה מגלים את האמונה, ונבנית ירושלים. כי כמו שהמלך אינו יכול להוציא ולגלות את כוחו וחכמתו אלא על ידי שמגלה מלכותו, כך אין האמונה יוצא לגילוי אלא ע"י הפה, והוא בנין ירושלים ויחודה עם המלכות. וזהו ענין תפילין של ראש, שהוא השבת המלכות לירושלים בגאון ובתפארת ובריש גלי. כי הנה היום ירושלים נמצאת בשביה ונאחזת ביד עבודה זרה, וצריך לזכות לבנין ירושלים וביטול העבודה זרה, ולזה צריך להביא לידי יחוד ירושלים עם המלכות, וכמ"ש (זכריה ט, ט) 'צִילִי מֵאֵד פֶּת צִיּוֹן הֲרִיעֵי פֶת יְרוּשָׁלַיִם, הִנֵּה מִלְכָּךְ יָבֹא לָךְ, ובוה הוא בנין ירושלים, וכמ"ש (תהלים קכב, א) 'יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה, כְּעִיר שְׁחָבְרָה לָהּ יְחַדְוּ, שע"י החיבור עם המלכות הוא ירושלים בבניינה.

דוד המלך היה מייחד את הפה והלב, המלכות וירושלים

והשלימות לזה יהיה על ידי בן דוד. כי דוד המלך הייתה מידתו כנגד המלכות כידוע (זוה"ק נח, עב: פרד"ר כג, דוד), והיינו שהיה כל ענינו לגלות את המלכות, בירושלים, שהוא יחוד האמונה עם הפה. כי דוד המלך היה מגלה את כל ליבו בפיו, והיה מוציא את האמונה לגילוי בתפילות ותחנונים, ומכח זה יכל להביא לבנין ירושלים, כמו שאמר בתהלים 'יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחָבְרָה לָהּ יְחַדְוּ. ושלימות יחוד זה הוא כאשר יתגלה השבח וההודיה לקב"ה בשלימות, כאשר יהיה לעתיד בירושלים ע"י בן דוד, כמ"ש (תהלים קכו, ב) 'בְּשׁוּב ה' אֶת שִׁבְת צִיּוֹן וְגו', אֶזְרֵי יִמְלֹא שְׁחֹק פִּינוּ וְלִשְׁנוֹנוּ רָנָה.

© כל הזכויות שמורות

לתגובות הערות והקדשות וכן לקבלת הגיליון ניתן לפנות

לכתובת אימייל: m.yam.shlomo@gmail.com או בטלפון 054-84-34-755.

הגיליון יוצא כעת בכמות מצומצמת למעוניינים לקחת חלק בזיכוי הרבים הגדול ניתן לפנות לכתובת הנ"ל.

ניתן לתרום לאחזקת העלון במספר הטלפון 03-7630585 שלוחה 7426 בשלוחה 1 ולציין בשלוחה 2 את ההקדשה.